

Prof. Hans du Plessis
Departement Afrikaans-Nederlands

HET AFRIKAANS DIE AFRIKANER ONTGROEI, MET VERWYSING NA DIE AFRIKAANS VAN GRIEKWAS EN SEKERE JOHANNESBURGSE AFRIKAANSSPREKENDES?

(Uittreksel uit Standpunte 168:23-29, Desember 1983)

Inleiding

Afgesien van die gewone probleem wat ek normaalweg het, nl. om my sê gesê te kry, het ek met die onderwerp van vandag 'n hele boel probleme bygekry: hoe kry 'n mens die twee uiteenlopende variante van AB-Afrikaans, nl. Suburbafrikaans (SA) en Griekwa-afrikaans (GA), by mekaar: en as jy hulle tog saamkry, hoe kry jy dié resultaat by die subtema van vanmiddag se bespreking en as hy dan dié onmoontlikheid kon regkry, hoe dan kry jy dit ten slotte by die tema van vanjaar se beraad?

Dis wragtig die swaarste opstel wat ek nog ooit moes maak!

U sal my dan seker (al is dit net omdat ek Afrikaner is) vergewe as ek eers die oplossing gee, lank voordat ek nog by die probleem gekom het: 'n taal kan 'n volk nie ontgroeï nie en 'n taal kan as sodanig nie gehaat word nie! Fluit, fluit, ...

Die probleem lê egter juis in andersom: ontgroeï die volk Afrikaans en haat sommige Afrikaanssprekendes in Suid-Afrika ander lede van dieselfde spraakgemeenskap? Lekker: nou't ons 'n probleem sonder 'n antwoord!

'n Taal kan sy volk eenvoudig nie ontgroeï nie omdat die groei of kwyn van 'n taal direk verband hou met 'n groei of kwyn in die aantal sprekers wat die betrokke taal inderdaad as moedertaal aanvaar en ook gebruik as verkeers-taal in die alledaagse omgang. Kortom: die Afrikaanssprekende sou Afrikaans kon ontgroeï as Afrikaans nie meer in die alledaagse onderlinge omgang tussen lede van die Afrikaanse spraakgemeenskap gebruik word nie.

Hiermee saam is daar sprake van haat vir Afrikaans as Afrikaanse moedertaalsprekers met enige ander taal sou identifiseer en die ander taal as eerste taal begin aanvaar. Dit is so dat hoe meer 'n mens 'n vreemde taal as omgangstaal gebruik, hoe sterker identifiseer jy met die mense wat daardie taal gebruik. Die omgekeerde moet dan ook waar wees: hoe minder jy 'n

bepaalde taal as omgangstaal gebruik hoe verder raak hy verwyder van dié wat dit as eerste taal gebruik. Hierin, lyk dit vir my, lê die bymeekaarkom van die tema van die beraad, vandag se besprekingsonderwerp en my tematjie: die gesindheid waarmee voorstedelinge en Griekwas Afrikaans gebruik; en hulle houding teenoor ander gebruikers van dieselfde moedertaal behoort aanduiding te wees daarvan of Afrikaans kwyn of nie en of dit gehaat of gepraat of gehaat én gepraat word.

Dat die gevolgtrekkings wat 'n mens n.a.v. SA en GA maak, nie vir alle Afrikaanssprekendes geld nie, spreek vanself.

Die feite, o.g.v. hierdie twee dialekte van Afrikaans, wil dit tog hê dat kaalvoetafrikaans (met apologie aan Antjie Krog) aan't lewe is. Dat Afrikaans, vir sprekers van SA en GA ten minste, een lang lekkerte is wat in die monde van dié deel van die spraakgemeenskap nóg die volk ontgroeï nóg gehaat word.

Sorrie vir die optimisme! Maar onthou daarby dat die keuse vir albei nogal beperk is.

In 'n onderhoud met die huidige Griekwa-opperhoofspreek hy bv. die hoop uit dat daar vordering gemaak kan word met die onderrig van die sg. Griekwataal, en dit is nie 'n dialek van Afrikaans wat hy bedoel nie, maar 'n Namavorm!

Slot

N.a.v. hierdie twee Afrikaanse dialekte: Afrikaans word as omgangstaal gepraat en het om dié rede voortbestaansmoontlikhede, maar dan nie sonder voorbehoud nie: daar sal beplan moet word en die beplanning sal die totale Afrikaanssprekende taalgemeenskap moet insluit, want die bydrae van die substandaardspreker van vorige eeue mag nie geignoreer word nie! Toe die Blanke Afrikaanssprekende dorpeling en stedeling in die vorige eeu van smartgeit Afrikaans "ontgroeï" het, het die klein taal bly voortleef in die mond van die plattelandse spreker, of hy dan Bruin was of Swart of Wit, was dit nie vir hulle nie, was Afrikaans 'n historiese annerlikheidjie.

Mag oupa Dail-goed-hulle uit Oolfantsoek en oom Bennie van Mayfair die slotwoord hê: die volk moet agter sy se taal kyk, jy weet, want hy's aan die lewe, dié taal, ek meen nou skoon Aferkaans.

Dit smak my hy gaan nou nog môre se dag toe, want as jy hom loop liefgekry het, kom staan lê hy hier in jou in. Dit smak my hy's nog hoëkop: nie so

gebukkend sos trig se tye nie, al werk ons mit hom sos 'n hond moeta been. Dies wat sy pratte mit hom prat; hulle's nog onse mense, mar dan'sit nie pure grappietjies in jou se prat nie, dis werklike besigte.

Ons moenie hyl vir die wat gan nie, ons moet hyl vi die wat kom!

Laat ek dit vir jou so vertel: ek hoop nie jy't nou uitgemis op wat ek opgebring het nie.

Om af te sluit met die voorbehoud van netnou: dat Afrikaans oorleef het, kan (by nabetrugting) in hoë mate 'n toevalligheid wees? En toevallighede, soos heldedade, kom nie dikwels voor nie. Dit kan goed moontlik wees dat die volk (en dan kan volk nie *ad hoc* gedefinieer word nie) se spreektaal — se elke-dag-afrikaans — inderdaad sy skryftaal ontgroeï het en dat die afstand tussen dié twee die brugbouverantwortelikheid is van die taalbeplanner enersyds en van die skrywer andersyds — die skeppende skrywer wat Afrikaans so kaalpoot die blink biblioteek insleep. Maar dan: Afrikaans is as moedertaal nie witbesit nie; sy voortbestaan nie afhanklik van 'n deel van die spraakgemeenskap nie, maar van die gesindheid van almal wat nie anders kan as om sy diepste sê in dié klein wonder te sê nie.

Ek bedank graag prof. M.C.J. van Rensburg van die UOVS vir sy leiding t.o.v. die navorsing oor Griekwa-Afrikaans. Hierdie navorsing vorm deel van 'n omvattende projek oor die Afrikaans van Griekwas wat moontlik gemaak word deur die ruim finansiële ondersteuning van die RGN.